

Arkadiusz Domaszk

Symposium "Magisterium Kościoła w zderzeniu z prawem państwowym"

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 53/1-2, 435-438

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYMPOZJUM MAGISTERIUM KOŚCIOŁA W ZDERZENIU Z PRAWEM PAŃSTWOWYM

Instytut Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, dn. 19 listopada 2009 r. zorganizował symposium pt. *Magisterium Kościoła w zderzeniu z prawem państwowym*. Okazją do tego wydarzenia było dziesięciolecie istnienia wymienionego Instytutu. W symposium wzięli udział pracownicy i studenci Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, przedstawiciele środowisk kanonistów oraz reprezentanci innych uczelni, m.in. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Symposium odbyło się w auli uniwersyteckiej Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Krakowskiej.

W programie zaplanowano dwie sesje, którym przewodniczyli kolejno: ks. prof. J. Wroczeński i ks. prof. E. Górecki. Na początku odczytano list od ks. kard. S. Dziwisza-Wielkiego Kanclerza Uniwersytetu do uczestników spotkania. Następnie słowo wprowadzające wygłosił ks. prof. J. Dyduch, aktualny rektor Uniwersytetu Papieskiego. Gości przywitał ks. prof. J. Krzywda, dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego.

Ks. prof. R. Sobański wygłosił pierwszy referat stawiając pytanie, czy głoszenie nauki Kościoła może dyskryminować? Prelegent, wychodząc od etymologii terminu poprzez jego prawne znaczenie, przybliżył pojęcie *dyskryminacji*, które, jak zauważył, jest współcześnie nadużywane. Następnie omówił treść kan. 747 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., w którym Kościół wypowiada swoje prawo i obowiązek do głoszenia prawd wiary oraz zasad moralnych. Ta norma kodeksowa zawiera odniesienie do wolności religijnej, którą Kościół szanuje. Wolność religijna wiernych nie wyklucza prawa Kościoła do wypowiedzi, które wskazują na twierdzenia niezgodne z wiarą katolicką. Również stosowanie kar kościelnych, takich jak ekskomunika, nie jest dyskryminacją, o ile skutki tych kar nie wychodzą poza forum wspólnoty Kościoła. Postulaty środowisk homoseksualnych domagające się redefinicji małżeństwa, czy kwestia udzielania święceń kapłańskich wyłącznie mężczyznom, stawia się jako przykłady dyskryminacji ze strony Kościoła. Tymczasem, Kościół szanując każdą osobę, głosi naukę wynikającą z prawa Bożego oraz ma prawo określać prawa i obowiązki wiernych, nikogo tym nie dyskryminując.

Prof. W. Wróbel wygłosił następny wykład dotyczący problemu klauzuli sumienia, obecnej w prawie polskim i odnosząc ją do ochrony życia. Klauzula sumienia, tj. akceptowane w prawie uchylenie się od obowiązku prawnego ze względu na konflikt sumienia, łączy się z zagadnieniem wolności sumienia. Po ogólnym zarysowaniu, czym jest wolność sumienia oraz jej granic, prelegent wskazał na przykładowe sytuacje, kiedy ta konstrukcja prawna ma zastosowanie, np. aborcja, badania na zarodkach i embrionach, pobieranie tkanek, itd. Możliwych jest kilka modeli prawnych zastoso-

wania klauzuli sumienia, m.in. warunkowe i bezwarunkowe. Częściej stosuje się rozwiązania uwarunkowane, tj. należy odnieść się do określonych przesłanek formalnych, np. osoba stosująca klauzulę sumienia musi wskazać inny podmiot, który podejmie działanie, czy zgłasza informację swoim przełożonym o niepodjęciu czynności lub wypełnia stosowną dokumentację. Klauzula sumienia zwalnia od obowiązku, ale także chroni osobę, która stosuje to rozwiązanie, przed negatywnymi skutkami niepodjęcia działania. Autor wystąpienia przytoczył ustawowe umocowanie dla stosowania klauzuli sumienia w prawie polskim, wraz z najważniejszym odniesieniem do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Następne opracowanie przygotowali ks. prof. H. Misztal i ks. prof. P. Stanisławski, a wygłosił je pierwszy z wymienionych autorów. Wykład dotyczył relacji pomiędzy wolnością wyznania a symbolami religijnymi, obecnymi w życiu publicznym „państwa laickiego”. Na początku wypowiedzi autor odniósł się do ogłoszonego niedawno wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, w procesie obywatelki Włoch przeciwko temu państwu, w sprawie obecności krzyża w szkole publicznej. Wyrok Trybunału, bliższy francuskiej, tj. laickiej konstrukcji państwa, jest jednostronny i krzywdzący. Granicami dla wolności religijnej są prawa innych osób, a neutralność światopoglądowa państwa nie funkcjonuje w próżni społecznej. Prelegent wskazał również na orzeczenie jednego z sądów polskich, w którym wskazano, że krzyż w kontekście konkretnej tradycji narodowej jest także znakiem ładu moralnego i patriotyzmu. Państwo światopoglądowo bezstronne nie może promować jednego przekonania, ale szukając kompromisu winno chronić własną tradycję i tożsamość.

Po skończonym referacie nastąpiła dyskusja. Dyskutanci odnieśli się m.in. do niedawnego wyroku Trybunału w Strasburgu, który stawia prawa jednostki ponad dobrem wspólnym. W innym wątku dyskusji zauważono, że prawo chroni słabszego, ale współcześnie dochodzi do sytuacji absurdalnej, gdy mniejszość jest uprzywilejowana i narzuca swoje prawa większości.

Po przerwie, ks. prof. J. Kowal podjął zagadnienie świętowania niedzieli w umowach konkordatowych i prawie europejskim. Autor przybliżył znaczenie niedzieli w tradycji Kościoła oraz w dokumentach Magisterium, w tym także w nauczaniu Jana Pawła II i Benedykta XVI. Wskazał następnie, jak świętowanie niedzieli ujmowały normy prawa kanonicznego w historii, w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. oraz aktualnie w Kodeksie z 1983 r. W dalszej części wystąpienia odniósł się do norm konkordatowych. Przedstawił, jak ta kwestia jest ujęta w konkordacie z Rzeczypospolitą Polską z 1993 r. W konkordacie ze Słowacją występuje nieco inne sformułowanie, o respektowaniu dni odpoczynku. Treść konkordatów z niektórymi landami niemieckimi stanowi o ochronie niedzieli i świąt kościelnych. W jeszcze innych umowach konkordatowych, państwo uznaje dni świąteczne ustalone przez Kościół albo zobo-

wiązuje się uznać dni świąteczne, które określa prawo kanoniczne. Wszystkie konkordaty wspominają o niedzieli i świątach, choć w różny sposób je chronią. Prawo unijne odsyła w tej materii do prawodawstwa obowiązującego w poszczególnych państwach. Zagadnienie to wiąże się także systemem praw człowieka, z grupą praw socjalnych, w których zawiera się prawo do pracy i odpoczynku.

Kolejny mówca ks. prof. K. Warchałowski rozwinął temat prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem, na tle ustawodawstwa polskiego. Rozwój praw człowieka, m.in. związany z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka z 1948 r., ujmuje także prawo rodziców do wychowania swoich dzieci. Prawo polskie odzwierciedla w tej przestrzeni ustawodawstwo międzynarodowe. Stosowne gwarancje zawiera też Konkordat z Rzeczpospolitą Polską z 1993 r., Konstytucja RP oraz ustawy prawa polskiego. Niektóre sytuacje faktyczne są jednak problemowe. Chodzi np. o wychowanie dzieci przez osoby, które nie mają relacji prawnej wobec wychowywanych (faktyczną opiekę sprawuje ktoś z rodziny, np. dziadkowie). Ważniejsza jest wtedy faktyczna więź i ponoszona większa odpowiedzialność. Inny przykład, to ograniczenie praw rodzicielskich, co nie wyklucza wychowania według przekonań rodziców, w tym przekonań religijnych. Wychowanie do określonego systemu wartości jest samodzielną decyzją rodziców. Należy też zauważyć podmioty, także państwo, które są zobowiązane do przestrzegania praw rodziców.

Ostatni referat wygłosił ks. dr P. Majer. Dotyczył on uznania małżeństwa kanonicznego w prawie państwowym. Mówca rozpoczął wystąpienie od ukazania rozwoju laickiej koncepcji małżeństwa (koniec XVI wieku). Kościół sprzeciwiał się sprowadzeniu małżeństwa tylko do koncepcji świeckiej umowy oraz narzucania takiej myśli katolikom. Nie każde współczesne państwo uznaje małżeństwo kanoniczne i zwykle obliuguje narzeczonych do zawarcia jego w wersji cywilnej, nawet pod sankcją karną. Większość państw dopuszcza zawarcie małżeństwa kanonicznego według modelu łacińskiego lub anglosaksońskiego. To pierwsze rozwiązanie pozwala na zawarcie małżeństwa regulowanego prawem kościelnym z wywołaniem skutków cywilnych. Zazwyczaj prawo państwowe określa warunki związane z tą czynnością prawną. Jest to model stosowany w państwach o tradycji katolickiej. W rozwiązaniach prawnych, państwa nie uznają nierozzerwalności małżeństwa, z wyjątkiem Dominikany. Na koniec prelegent porównał zawieranie małżeństw w prawie polskim i włoskim.

Po ostatnim referacie nastąpiła dyskusja. W wypowiedziach zauważono, że tolerancja może stać się zasadą samą w sobie oraz służyć promocji idei przeciwnych Kościołowi. Innym podniesionym problemem były sformułowania Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. na temat świętowania niedzieli. Sformułowanie „prace niekonieczne” znajduje swoją wykładnię w Katechizmie Kościoła Katolickiego. W dalszej dyskusji rozważano odmienne terminy prawa cywilnego i kanonicznego w odniesieniu

do małżeństwa (oświadczenie woli a konsens) oraz kwestię nieorzekania o skutkach cywilnych przez sądy kościelne.

Ks. prof. J. Krzywda podsumował konferencję. Nawiązując do tematu, który przyświecał spotkaniu, stwierdził, że zauważa się rozbieżności między Magisterium Kościoła a prawem państwowym. Ścierają się różne koncepcje i zagadnienia prawne. Nauczanie kościelne musi się także zmierzyć z procesami laicyzacyjnymi. Konfrontacja następuje również w odniesieniu do prawa unijnego. Na zakończenie podziękował wszystkim uczestnikom konferencji za przybycie, zwłaszcza prelegentom. Rozbieżności pomiędzy nauczaniem Kościoła i prawem kanonicznym a prawem państwowym powinny jednak pobudzać środowiska obu stron do poszukiwania najlepszych rozwiązań prawnych, ze względu na dobro wspólne oraz dobro indywidualnej osoby, często zarazem obywatela i wiernego.

ks. Arkadiusz Domaszek SDB